

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

การนิเทศการศึกษา

ความหมายของการนิเทศการศึกษา

คำว่า "การนิเทศการศึกษา" มีผู้ให้ความหมายไว้อย่างต่าง ๆ กัน ตามความเชื่อและแนวคิดที่สอดคล้องกับแนวการจัดการศึกษา ซึ่งก็เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังเช่น ซารี มณีสรี (2523: 1) กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า ความหมายของการนิเทศการศึกษาไม่มีข้อจำกัดแน่นอนตายตัว ขึ้นอยู่กับวิวัฒนาการของการศึกษา จุดมุ่งหมายและแนวทางของการจัดการศึกษาในแต่ละยุคแต่ละสมัย

อดัมส์ และดิกกี (Adams Dickey 1966: 3) ให้ความหมายไว้ว่า การนิเทศการศึกษา คือแผนงานที่จัดทำขึ้น เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน

เบอร์ตัน และบรูก์เนอร์ (Burton Brueckner 1955: 2) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษา คือการให้บริการทางเทคนิคของผู้เชี่ยวชาญซึ่งจัดไว้เพื่อการศึกษา และปรับปรุงสภาวะต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันขององค์ประกอบทุก ๆ ด้าน อันจะมีผลต่อความเจริญก้าวหน้าและพัฒนาการของเด็ก

แฮร์ริส (Harris 1963: 19) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษา คือสิ่งที่บุคลากรภายในโรงเรียนกระทำกับบุคคลและสิ่งของเพื่อจุดมุ่งหมายในการคงไว้หรือเปลี่ยนแปลงการดำเนินงานของโรงเรียนให้เป็นไปในแนวทางที่จะส่งเสริมให้บรรลุจุดมุ่งหมายการจัดการเรียนการสอน

สเปียร์ส (Spears 1967: 16) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดการปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนและการกระตุ้นความเจริญก้าวหน้าของครู โดยมุ่งหวังช่วยเหลือครูเพื่อให้ครูได้ช่วยตนเอง

✓ กูด (Good 1973: 539) ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาว่า หมายถึง ความพยายามของเจ้าหน้าที่ผู้จัดการศึกษา ในการที่จะส่งเสริมแนะนำครูและบุคลากรของโรงเรียน ให้รู้วิธีการในการปรับปรุงการเรียนการสอน อันได้แก่การส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาชีพ การพัฒนาครู การเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธีสอน และการประเมินผลการเรียนการสอน ซึ่งภิญโญ สาธร ใ้ชี้ชัดลงไปว่า การนิเทศการศึกษา หมายถึง ความพยายามทุกชนิดของศึกษานิเทศก์หรือของผู้บริหารในการให้คำแนะนำ ปรึกษา แก่ครู อาจารย์และเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาอื่นให้สามารถทำหน้าที่ที่ดีขึ้น และบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย (ภิญโญ สาธร 2523: 45 - 54)

✓ ไวลส์ (Wiles 1955: 5 - 11) กล่าวสรุปความหมายของการนิเทศการศึกษาอยู่ในขอบข่ายของการปรับปรุงการเรียนการสอน การประเมินผลการเรียนการสอน การเป็นผู้นำในการให้ความช่วยเหลือครู การทำความเข้าใจกระบวนการเรียนการสอน การเสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์ การจัดการฝึกอบรมทางด้านการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตร

สาธ. ภาณุรัตน์ (2511: 11) ใ้ให้คำจำกัดความไว้ว่า "การนิเทศการศึกษา คือ ความพยายามอย่างหนึ่งหรือหลาย ๆ อย่างที่จะช่วยส่งเสริมให้การศึกษามีคุณภาพทั้ง ด้านการเรียนการสอน"

วิจิตร วรุตบางกูร และคณะ (2519: 1) กล่าวว่า "การนิเทศการศึกษา คือการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา หัวใจของความสำเร็จในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา อยู่ที่คุณภาพของการสอน และวิธีสอน ซึ่งจะต้องปรับปรุงโดยใช้กระบวนการ วิธีการและเทคนิคเฉพาะอย่าง"

✓ จากความหมายของการนิเทศการศึกษาที่กล่าวมา อาจสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษา คือความพยายามในหลาย ๆ ทางของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทุกฝ่ายที่จะร่วมมือกันช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริมให้ผู้สอนได้ปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

✓ จุดมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

ความมุ่งหมายของการนิเทศศึกษาดำรงให้แถบเข้าสู่การสอนของครูจะเห็นว่า การนิเทศศึกษามีจุดมุ่งหมายในการช่วยเหลือและปรับปรุงการสอนของครู ซึ่ง นพพงษ์ บุญจิตราคุลย์ (2524: 240 - 241) ได้สรุปไว้ 6 ประการ และเรียกเป็นอักษรย่อ ดังนี้ OSMMAE ซึ่งย่อมาจาก

- O - Objectives การช่วยเหลือครูในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์การสอน
- S - Subject Matter การช่วยเหลือครูเลือกและปรับปรุงเนื้อหาการสอน
- M - Method การช่วยเหลือครูให้รู้จักใช้วิธีการสอน
- M - Materials การช่วยเหลือครูให้รู้จักการเลือกและปรับปรุงการใช้วัสดุอุปกรณ์การสอน
- A - Activities การช่วยเหลือครูให้รู้จักเลือกและปรับปรุงวิธีการใช้กิจกรรมเสริมหลักสูตรในการสอน
- E - Evaluation การช่วยเหลือครูให้รู้จักเลือกและปรับปรุงวิธีการประเมินผลการเรียนการสอน

✓ สำหรับ การนิเทศการศึกษาในประเทศไทย ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา พ.ศ. 2519 ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับความมุ่งหมายของการนิเทศศึกษาไว้ดังต่อไปนี้คือ (กรมสามัญศึกษา 2521: 112)

1. เพื่อให้ครูดำเนินการสอนตามหลักสูตรและให้ได้ผลตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร
2. เพื่อให้ครูได้ตระหนักถึงปัญหาการเรียนการสอนและการจัดการศึกษาซึ่งสามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้ เพื่อให้เกิดผลดีต่อการศึกษาของนักเรียน
3. เพื่อพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็น
4. เพื่อรักษา ศึกษารณาส่งเสริม ควบคุมคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ

5. เพื่อให้ความช่วยเหลือและประสานงานในทางวิชาการแก่กรมเจ้าสังกัด
กระทรวง และสถานศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตลอดจนงานของ
องค์การระหว่างประเทศ

สาย ภาควิชา (กรมสามัญศึกษา 2521: 31 - 36) ได้กำหนดความมุ่ง
หมายของการนิเทศการศึกษาไว้ดังนี้

1. ช่วยให้ครูเห็นและเข้าใจวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการศึกษา ตลอดจน
เจ้าหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องดำเนินไปสู่วัตถุประสงค์นั้น
2. ช่วยให้ครูเห็นและเข้าใจความต้องการของเด็กตลอดจนปัญหาต่าง ๆ
ของเด็ก
3. ช่วยสร้างครูให้มีลักษณะผู้นำแบบประชาธิปไตย
4. ช่วยเสริมสร้างขวัญและความร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติงานของคณะครู
5. ช่วยส่งเสริมให้ครูได้ใช้ความสามารถของตนได้อย่างเต็มที่
6. ช่วยครูให้พัฒนาการสอนของตนให้ดียิ่งขึ้น
7. ช่วยเหลือครูใหม่เข้าใจระบบงานในโรงเรียนและงานในอาชีพครู
8. ช่วยประเมินผลงานของครูตามแนวทางที่ตกลงกันไว้
9. ช่วยครูแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนการสอนและช่วยวางแผนการสอนให้

เหมาะสม

10. ช่วยประสานสัมพันธ์งานของโรงเรียนและหาทางแก้ปัญหาเหล่านั้น
11. ช่วยค้นหาปัญหาของโรงเรียนและหาทางแก้ปัญหาเหล่านั้น
12. ช่วยปกป้องครูไม่ให้ถูกใช้งานเกินขอบเขต และไม่เป็นธรรม

อดัมส์ และดิกกี (Adams Dickey 1953: 22 - 23) ได้สรุป

ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ 6 ประการ คือ

1. การช่วยให้ครูเป็นผู้รู้จักคิดค้นหาวิธีการทำงานด้วยตนเอง
2. มุ่งให้ครูรู้จักวิเคราะห์ปัญหาของตนเอง
3. ช่วยให้ครูรู้สึกมั่นคง และมีความเชื่อมั่นในความสามารถ
4. ช่วยให้ครูมีความคุ้นเคยกับแหล่งวิทยาการ

5. ช่วยให้ครูเข้าใจปรัชญาการศึกษาที่ถูกต้อง
6. ช่วยเผยแพร่ให้ชุมชนเข้าใจแผนการศึกษาของโรงเรียน

บริกค์ และจัสต์แมน (Brigg Justman 1952: 18 - 21) ได้สรุป

ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ 4 ข้อ คือ

1. เพื่อส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางอาชีพ
2. เพื่อส่งเสริมความเจริญงอกงามของครู
3. เพื่อปรับปรุงการสอนของครูให้ดีขึ้น
4. เพื่อส่งเสริมและแนะนำคณะครูและส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน

กับชุมชน

จากความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการนิเทศการศึกษาที่มุ่งที่จะพัฒนาครูเป็นประเด็นสำคัญ เพื่อให้ครูมีความเชื่อมั่นในการจัดการเรียนการสอน รู้จักวิเคราะห์ปัญหา และหาวิธีแก้ไขปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลไปยังตัวนักเรียน ได้พัฒนาไปตามเป้าหมายของการศึกษา

✓ ความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศการศึกษา

การนิเทศการศึกษาเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่จะช่วยปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาให้ดีขึ้น การจัดทำมีการนิเทศการศึกษาขึ้นในระบบการศึกษา จึงเป็นสิ่งสำคัญโดยเฉพาะในปัจจุบันนี้ว่า การนิเทศการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นเพราะ

1. สภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปทุกขณะ การศึกษาจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมด้วย ศึกษานิเทศกิจจึงเป็นตัวแทนการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

2. ความรู้ในสาขาวิชาต่าง ๆ เพิ่มขึ้นโดยไม่หยุดยั้ง แม้แต่แนวคิดในเรื่องเกี่ยวกับการเรียนการสอนก็เกิดขึ้นใหม่อยู่ตลอดเวลา จำเป็นที่ครูจะต้องติดตามศึกษาให้มีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ

3. การแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเรียนการสอนพัฒนาขึ้น จึงจำเป็นจะต้องมีผู้อำนวยการโดยเฉพาะ (สุพิชญา ธีระกุล 2519 : 10)

จากเหตุผลดังกล่าวมานั้นเอง จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องจัดให้มีการนิเทศการศึกษาขึ้นทั้งในระบบการศึกษา และในระบบโรงเรียนเฉพาะอย่างยิ่งการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ทั้งนี้เพราะ

1. การนิเทศภายในโรงเรียนเป็นการส่งเสริมคุณภาพทางด้านการเรียนการสอนภายในโรงเรียน
2. การนิเทศการศึกษาจะช่วยพัฒนาครูทางด้านการเรียนการสอนและทางวิชาการ
3. การนิเทศสามารถกระตุ้นและนำทางความคิดใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นกับครูในโรงเรียน
4. โรงเรียนจำเป็นจะต้องอบรมครูต่อเนื่องกันไป เพราะความก้าวหน้าทางวิชาการเพิ่มขึ้น
5. โรงเรียนต้องมีการนิเทศ เพราะโครงการที่ประกอบด้วยข้อมูลจากการนิเทศสามารถช่วยในการจำแนกคุณภาพของครูและความต้องการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน (นิติตปริญาโท สาขาวิชานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร 2518 : 86-87)

หลักการนิเทศการศึกษา

หลักการหมายถึงนโยบาย กฎเกณฑ์พื้นฐาน หรือความเชื่ออันเป็นที่ยอมรับ ซึ่งควบคุมการกระทำในรูปแบบต่าง ๆ การนิเทศศึกษามีหลักการที่ใช้ยึดในการปฏิบัติอยู่มาก เบอร์ตัน และเบรคเกอร์ (Burton Brueckner 1955: 71 - 72) กล่าวถึงหลักการนิเทศศึกษาไว้ 4 ประการ คือ

1. การนิเทศการศึกษา ควรมีความถูกต้องตามหลักวิชา (Theoretically sound) หมายความว่า การนิเทศการศึกษาควรจะเป็นไปตามวัตถุประสงค์ และนโยบายที่วางไว้ ทั้งควรเป็นไปตามความจริงและกฎเกณฑ์ที่แน่นอน
2. การนิเทศการศึกษาควรจะเป็นวิทยาศาสตร์ (Scientific) หมายความว่า การนิเทศการศึกษาควรเป็นไปอย่างมีระเบียบ และมีวิธีการในการศึกษา ปรับปรุงและประเมินผล การนิเทศควรจะมาจากการรวบรวมข้อมูล และการสรุปผลอย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่เชื่อถือได้

3. การนิเทศการศึกษา ควรเป็นประชาธิปไตย (Democratic) หมายความว่า การนิเทศการศึกษาจะต้องเคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นความร่วมมือร่วมใจกันในการดำเนินงาน และใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานนั้นไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

4. การนิเทศการศึกษา ควรจะเป็นการสร้างสรรค์ (Creative) หมายความว่า การนิเทศการศึกษาควรเป็นการแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคลแล้วเปิดโอกาสให้ได้แสดงออก และพัฒนาความสามารถเหล่านั้นอย่างเต็มที่

รองรัตน์ อิศรภักดี (ศูนย์ศึกษา, 2521 : 6 - 7) มีความเห็นว่าหลักการนิเทศการศึกษาที่สำคัญ คือ

1. จะต้องเป็นการแสวงหาช่องทางที่จะกระตุ้นให้เกิดความคิดอ่าน และปฏิบัติการทางสร้างสรรค์
2. ให้โอกาสแก่ทุกคนได้บรรลุผลตามวิถีมภาวะของเขา โดยมีได้หักหาญเอาแต่ใจ หรือถือหลักวิชาเป็นเกณฑ์ จนบุคคลอื่นตามไม่ทัน
3. ให้แต่ละคนมีโอกาสเสนอผลงานตามความสามารถ ไม่ปล่อยให้คนใดหรือหมู่ใดผูกขาดความเป็นผู้นำในการงาน
4. สนับสนุนให้ทุกคนมีส่วนร่วมออกความคิดเห็น ตักสินใจชี้ขาดในการแก้ปัญหา โดยเฉพาะการตัดสินใจชี้ขาดนั้นมีผลถึงผู้นั้นด้วย
5. ยอมรับนับถือความแตกต่างของแต่ละคน และใช้ความต่างนั้นเป็นสิ่งประกอบในการพิจารณาการปฏิบัติงาน หรือการมอบหมายงานแก่บุคคลนั้น
6. ยอมรับความสำคัญของครูในสภาพการเรียนของโรงเรียน และยอมให้ครูได้มีส่วนร่วมในการแก้หรือขจัดปัญหาที่ครูได้ประสบมา
7. พยายามทำให้ครูมีความสำนึกในความมั่นคงในอาชีพการงาน มีกำลังใจ มีมานะที่จะปฏิบัติหน้าที่ มีความพอใจในผลสำเร็จของงาน มีใจกล้าหาญและยุติธรรมในการสำรวจดูความสามารถและความบกพร่องของตนเอง เพื่อจะได้แก้ไขปรับปรุงการงานให้ดีขึ้น
8. ท้าให้มีพัฒนาการนโยบายการนิเทศการศึกษาและความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา
9. นำเอาความรู้ที่เกี่ยวกับธรรมชาติของเด็ก กระบวนการเรียน ระเบียบ

สภาพของสังคม ความสัมพันธ์ของมนุษย์และการพัฒนาการของหลักสูตรวิชาชีพมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่การเรียน

10. ส่งเสริม สนับสนุน และร่วมมือในการทดลอง และค้นคว้าทางวิชาการ เกี่ยวกับการศึกษาและนำผลที่ได้มาใช้ให้เกิดผลดี

11. ยอมรับในความสำคัญของการวางแผนระยะยาว การประเมินผลและสนับสนุนกระบวนการดังกล่าวด้วย

การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

ปัจจุบันการนิเทศการศึกษาโดยศึกษานิเทศก์ ไม่สามารถกระทำได้อย่างทั่วถึง เนื่องจากการขยายตัวในจำนวนโรงเรียน และขนาดของโรงเรียนทำให้บุคลากรในโรงเรียนมีจำนวนเพิ่มขึ้นกว่าแต่ก่อนมากมาย การนิเทศการศึกษาจากภายนอกโดยศึกษานิเทศก์ย่อมไม่เพียงพอ เพราะจำนวนศึกษานิเทศก์มีน้อย เพื่อที่จะแก้ปัญหาในเรื่องนี้ จึงจำเป็นต้องอาศัยวิชาการใหม่ ๆ หรือระบบการนิเทศการศึกษ่อีกแขนงหนึ่งเข้ามาช่วย เรียกว่า "การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน" ซึ่งการนิเทศการศึกษาระบบนี้ก็เป็นการพยายามหนึ่งที่จะปรับปรุงส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนภายในโรงเรียนให้ดีขึ้น (นิสิตปริญญาโท สาขาวิชานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร 2524 : 1)

ความหมายของการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

สังข์ อูทรานันท์ (ม.ป.ป. : 1 - 2) ได้ให้ความหมายว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน คือกิจกรรมหรือกระบวนการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนภายในโรงเรียน โดยความร่วมมือของบุคลากรทั้งหมดในโรงเรียนนั้น ๆ

อาคม จันทสุนทร (2519 : 48) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน เป็นการจัดการนิเทศการศึกษา โดยบุคลากรในโรงเรียนเอง ผู้นิเทศจะได้แก่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชาหรือหัวหน้าสายวิชา และหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ ที่โรงเรียนคัดเลือกและแต่งตั้งขึ้น

ลิปพนนท์ เกตุหัต (2518 : 132) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาภายใน

โรงเรียนเป็นการนิเทศการศึกษาโดยอาศัยบุคลากรภายในโรงเรียนเองเป็นผู้นิเทศ ได้แก่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชา รวมทั้งครูที่มีความรู้ความสามารถและความชำนาญ ตลอดจนมีประสบการณ์ในด้านการสอนเฉพาะสาขาวิชา บุคลากรเหล่านี้จะต้องสามารถทำการนิเทศครูในโรงเรียนได้ในรูปของการเป็นที่เลี้ยง การปรึกษางานในหมู่คณะ การให้ความรู้เพิ่มเติม โดยถือหลักการผัดกันปฏิบัติงานให้สำเร็จด้วยดีได้

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2525: 93) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน คือ การที่ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งได้แก่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชา โดยความร่วมมือกับคณะครูในโรงเรียนร่วมมือกันปรึกษาหารือ เพื่อทำการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล วางแผนการปรับปรุงการเรียนการสอน ตลอดจนปรับปรุงคุณภาพของบุคลากรในโรงเรียนให้ดีขึ้น นอกจากนี้โรงเรียนอาจเชิญวิทยากรและศึกษานิเทศก์มาร่วมงานด้วย

✓ จากความหมายดังกล่าวพอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน คือ กิจกรรมหรือกระบวนการศึกษาที่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนร่วมมือกันจัดขึ้น เพื่อที่จะปรับปรุงงานต่าง ๆ อันเป็นการส่งเสริมประสิทธิภาพในด้านการเรียนการสอนและการจัดการศึกษาของโรงเรียน

ความจำเป็นในการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

✓ เนื่องจากจำนวนศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา มีจำนวนน้อยไม่สามารถทำการนิเทศในระดับปฏิบัติในห้องเรียนได้อย่างทั่วถึงทุกโรงเรียน การนิเทศการศึกษาภายในจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ความจำเป็นดังกล่าวนี้ กฤษณี นำเพชร (2521: 41 - 42) ได้กล่าวไว้พอสรุปได้ว่า

1. การนิเทศเป็นการส่งเสริมคุณภาพทางด้านการเรียนการสอน
2. ครูได้รับการนิเทศ เพื่อพัฒนาความเจริญทางด้านการเรียนการสอน และทางวิชาการ
3. โรงเรียนต้องมีการนิเทศ เพราะโครงการที่ประกอบด้วยข้อมูลจากการนิเทศจะสามารถช่วยในการจำแนกคุณภาพของครูและความต้องการ ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน

4. การนิเทศสามารถกระตุ้น และนำทางความคิดใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นกับครู ภายในโรงเรียน

5. โรงเรียนมีความจำเป็นที่จะต้องอบรมครู โดยกระทำต่อเนื่องกันไป เพราะความก้าวหน้าทางวิทยาการเพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ

6. เพื่อเป็นการช่วยให้ครูได้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยทั่วไป ปรัชญาของโรงเรียน วัตถุประสงค์เฉพาะของโรงเรียน เพื่อช่วยให้ครูดำเนินการ สอนให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น

7. เพื่อเป็นการเสริมขวัญและกำลังใจของคณะครู และก่อให้เกิดความรู้สึก ปลอดอกภัยในการทำงานร่วมกัน

จากรายงานการสัมมนา วิชาสัมมนาการนิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร ปีการศึกษา 2518 ของแผนกวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง "การนิเทศภายในโรงเรียนของตนเอง" ได้สรุปถึงความจำเป็นของการนิเทศการ ศึกษาภายในโรงเรียนไว้ดังนี้ (2518: 86 - 87)

1. การนิเทศเป็นการส่งเสริมคุณภาพด้านการเรียนการสอนภายในโรงเรียน

2. ครูควรได้รับการนิเทศ เพื่อพัฒนาความเจริญด้านการสอนและทางวิชาการ

3. โรงเรียนต้องมีการนิเทศ เพราะโครงการที่ประกอบด้วยข้อมูลจากการ นิเทศ จะช่วยในการจำแนกคุณภาพครู และยังสามารถช่วยในการคัดสรรปัญหาบางอย่างใน โรงเรียนได้

4. การนิเทศสามารถกระตุ้นและนำทางความคิดใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นกับครูภายใน โรงเรียน โดยเฉพาะกรณีที่น่าเอาเทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ ตลอดจนการวิจัยมาใช้ จะเป็น การช่วยในการเก็บข้อมูลในการนิเทศการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและน่าเชื่อถือ

5. โรงเรียนมีความจำเป็นที่จะต้องให้ครูทำต่อเนื่องกันไป เพราะไม่มีหลักประ กันได้ว่า ครูที่ผ่านสถาบันฝึกหัดครู แล้วจะเป็นครูที่มีประสิทธิภาพตลอดไป โดยไม่ต้องมีการ นิเทศ เพราะความก้าวหน้าทางวิทยาการมีเพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ

6. เพื่อเป็นการให้ครูเข้าใจวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดยทั่ว ๆ ไป ปรัชญา ของโรงเรียน วัตถุประสงค์ของโรงเรียน เพื่อช่วยให้การดำเนินการสอนบรรลุวัตถุประสงค์

7. เพื่อเป็นการเสริมสร้างขวัญ และกำลังใจของคณะครู และก่อให้เกิดความ

รู้สึกปลอดภัยในการทำงาน เพื่อจะใคร่ร่วมมือร่วมใจในการปฏิบัติหน้าที่ให้บรรลุเป้าหมายอันเดียวกัน มีความสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน มีความรักและภูมิใจในอาชีพครูที่ตนปฏิบัติอยู่

คุณิเทศการศึกษาและคุณิเทศการศึกษาภายใน โรงเรียน

การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายหลักก็คือ มุ่งพัฒนาครูให้รู้จักวิธีการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น เพื่อให้การศึกษาเกิดผลสัมฤทธิ์ตามความคาดหมาย คุณิเทศการศึกษาจึงเป็นบุคคลใดก็ตามที่สามารถปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายนี้ ในเรื่องนี้ ไวลส์ (Wiles 1955: 5) มีความเห็นว่า "การนิเทศการศึกษาไม่จำเป็นจะต้องจำกัดว่าเป็นศึกษานิเทศก์ โดยตำแหน่งจึงจะทำกรนิเทศได้ สมาชิกคนใดคนหนึ่งก็ตามที่มีส่วนช่วยครูให้ทำการปรับปรุงสภาพการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ก็ถือว่าเป็นการนิเทศการศึกษาเช่นเดียวกัน"

อดัมส์ และดิกกี (Adams Dickey 1966: 8) ได้ให้ความเห็นในเรื่องของคุณิเทศคล้ายคลึงกับไวลส์ โดยกล่าวไว้ว่า "ผู้บริหารหรือคุณิเทศคือบุคคลใดก็ตามที่มีหน้าที่ในการทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อเพิ่มพูน และปรับปรุงสภาพการเรียนการสอน ดังนั้น อาจจะเป็นครูใหญ่ในโรงเรียนหรือผู้ช่วยเหลือแขนงหนึ่งแขนงใดเป็นพิเศษ เช่น พลศึกษา คณิต หรืออาจจะเป็นศึกษานิเทศก์ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนก็ได้"

อาคม จันทรสุนทร (สามัญศึกษา 2519: 48) ให้ความเห็นว่า "การนิเทศภายในโรงเรียนจะเป็นการจัดการนิเทศการศึกษาโดยบุคลากรเอง คุณิเทศการศึกษาได้แก่ ครูใหญ่ และผู้ช่วยครูใหญ่ หัวหน้าหมวดหรือสายวิชา และหัวหน้าฝ่ายต่าง ๆ ที่โรงเรียนคัดเลือกและแต่งตั้งขึ้น"

✓ ในทัศนะของสุนีย์ เอี่ยมอดุลย์ (2523: 41) ผู้ที่สามารถทำหน้าที่นิเทศการศึกษาได้ก็คือ

1. ศึกษานิเทศก์
2. ผู้บริหารโรงเรียนได้แก่ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน หรืออธิการวิทยาลัย ผู้ช่วยครูใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ

รองอธิการฝ่ายวิชาการ หัวหน้าคณะวิชา หัวหน้าสายวิชาต่าง ๆ หัวหน้าภาควิชาต่าง ๆ

3. ผู้ที่สถานศึกษาเชิญไปให้คำแนะนำเป็นครั้งคราว
4. ครู อาจารย์ ที่มีความรู้ความสามารถ

จากแนวคิดเกี่ยวกับผู้นิเทศและผู้นิเทศภายในโรงเรียนที่มีผู้แสดงทัศนะไว้ หอจะรวบรวมความได้ว่า ผู้นิเทศคือบุคคลใดก็ตามที่มีหน้าที่ทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อปรับปรุงสมรรถภาพการเรียนการสอน โดยการให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนให้ความร่วมมือ มากกว่าการแนะนำหรือสั่งการแต่เพียงอย่างเดียว สำหรับผู้นิเทศภายในโรงเรียนก็คือ บุคลากรที่อยู่ภายในโรงเรียน เช่น ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ หัวหน้าสายวิชาต่าง ๆ รวมไปถึงครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถ ความชำนาญ และประสบการณ์ ในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง ที่โรงเรียนได้คัดเลือกหรือแต่งตั้งเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือครูในการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

✓ งานนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน

แฮร์ริส (Harris 1963: 201 - 212) ได้แบ่งงานนิเทศการศึกษาออกเป็น 10 ประเภท คือ

1. งานพัฒนาหลักสูตร (Developing Curriculum) การพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่น
2. งานดำเนินการเรียนการสอน (Organizing for Instruction) เป็นการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน
3. การจัดบุคลากร (Staffing) จัดให้มีคณะบุคคลผู้รับผิดชอบในการจัดกิจกรรม การดำเนินการฝึกอบรม รวมทั้งการคัดเลือกบรรจุ เลือกพื้นที่ ทดสอบ การเก็บรักษาระเบียบแต่ละบุคคล
4. การจัดบริการความสะอาด (Facility) จัดให้มีการบริการความสะอาดที่จะสนับสนุนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
5. การคัดเลือก และสรรหาวัสดุ (Software) และอุปกรณ์ (Hardware) ที่จะใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน
6. จัดฝึกอบรม (In-service training) จัดฝึกอบรมเพื่อให้ครูมีความ

ก้าวหน้าทางวิชาการ สามารถนำไปปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ และทันต่อเหตุการณ์

7. การปฐมนิเทศ (Orientation) ปฐมนิเทศครูใหม่ หรือครูที่ย้ายมาใหม่ เพื่อให้สามารถปรับตัวและเข้าใจจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของโรงเรียน ตลอดจนระเบียบปฏิบัติ

8. งานเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร นโยบายในการปฏิบัติงาน ปรับขยายให้เหมาะสมกับสถานการณ์ สภาพแวดล้อมต่าง ๆ

9. งานการติดต่อกับชุมชน (Public Relations) การสร้างความสัมพันธ์ให้ชุมชนเข้าใจแผนการศึกษาของโรงเรียน

10. งานประเมินผล (Evaluation) จัดให้มีการประเมินผลทางการเรียนการสอนเพื่อหาข้อบกพร่องปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น

งานนิเทศการศึกษาของหัวหน้าสถานศึกษา

เนกเลย์ และอีแวนส์ (Neagley Evans 1964: 105 - 106) ได้กล่าวถึงงานนิเทศการศึกษาของอาจารย์ใหญ่ไว้ดังนี้

1. ช่วยส่งเสริมให้ครูแต่ละคนหรือทั้งกลุ่มสามารถแสดงความสามารถออกมาอย่างอิสระ และปรับปรุงการเรียนการสอนร่วมกับบุคคลอื่น

2. ทำงานร่วมกับกลุ่มในการสร้าง และดำเนินการให้เป็นไปตามปรัชญาที่ตั้งไว้ ซึ่งมีส่วนสอดคล้องกับปรัชญาของชุมชน

3. พัฒนาทางการสอน

4. พัฒนาหลักสูตร

5. คู่มือโครงการนิเทศในโรงเรียนให้ดำเนินการไปด้วยดี

6. ดำเนินการวัดผลและประเมินผลโครงการทั้งระบบ

7. ช่วยให้มีการจัดตั้งผู้เชี่ยวชาญในการสอนและใช้ขณะนี้ให้มีประสิทธิภาพ

8. รับผิดชอบในการจัดโครงการส่งเสริมความรู้แก่ครูประจำการในโรงเรียน

9. จัดให้มีการแลกเปลี่ยนข่าวสารและความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ในระหว่าง

ครูและบุคคลอื่น

10. ดูแลสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น อุปกรณ์หนังสือและแหล่งวิชาการ
11. ช่วยให้มีการพัฒนาทางการศึกษาใหม่ ๆ ในท้องถิ่น

สายหยุด จำปาทอง (อ้างถึงใน ชารี มณีศรี 2523 : 9 - 10) ได้
จำแนกงานนิเทศการศึกษาออกเป็นหมวดหมู่ดังนี้ คือ

1. เกี่ยวกับครู
 - 1.1 ช่วยจัดปฐมนิเทศครูใหม่
 - 1.2 ช่วยครูใหม่ในการปฏิบัติงาน
 - 1.3 ช่วยครูตามที่ขอร้องมา
 - 1.4 เปิดโอกาสให้ครูได้พบปะอยู่เสมอ
2. งานเกี่ยวกับหลักสูตร
 - 2.1 ส่งเสริมให้ครูศึกษาหลักสูตร ประมวลการสอนให้เข้าใจ
 - 2.2 ส่งเสริมให้ครูทำประมวลการสอน และบันทึกการสอนร่วมกัน
 - 2.3 ส่งเสริมให้ครูปรับปรุงหลักสูตร
 - 2.4 ส่งเสริมให้ครูใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้มากที่สุด สำหรับปรับปรุงหลักสูตร
3. งานเกี่ยวกับอุปกรณ์การสอน
 - 3.1 แนะนำให้ครูทราบถึงอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ และพอสามารถจัดหาได้ และใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด
 - 3.2 พยายามจัดบริการเกี่ยวกับอุปกรณ์เท่าที่สามารถทำได้
 - 3.3 ส่งเสริมให้ครูผลิตอุปกรณ์อย่างง่าย ๆ เท่าที่จะทำได้
 - 3.4 ส่งเสริมให้ครูใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นให้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอน
4. งานเกี่ยวกับการปรับปรุงงานวิชาชีพครู
 - 4.1 ส่งเสริมให้ครูสังเกตการสอนของกันและกัน และของโรงเรียนอื่น
 - 4.2 ร่วมปรึกษากับครูในการปรับปรุงการเรียนการสอน
 - 4.3 ส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรมและศึกษาเพิ่มเติม

4.4 ส่งเสริมให้ครูมีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ

5. เกี่ยวกับการทำงานร่วมกัน

5.1 ส่งเสริมให้ครูวางแผนการเรียนการสอนร่วมกัน

5.2 ส่งเสริมให้ครูทำงานร่วมกับผู้ปกครองหรือบุคคลอื่น ๆ ในการ

ปรับปรุงโรงเรียน

6. งานเกี่ยวกับการค้นคว้าทดลอง

6.1 ส่งเสริมให้ครูทดลองสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ เช่น วิธีสอน

6.2 ส่งเสริมให้ครูค้นคว้าอยู่เสมอ

6.3 ส่งเสริมครูในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้ครูจะได้ทำการค้นคว้าทดลองได้

สะดวก

✓ สัจจิต เพียรชอบ (วารสารการศึกษาแห่งชาติ, 2514: 19 - 27)

นักการศึกษาไทยได้เสนองานนิเทศการศึกษาที่ครูใหญ่ควรทำ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ คือ

ก. การช่วยเหลือครูทางด้านวิชาการและด้านบริหาร ได้แก่

1. ประมุขนิเทศครูใหม่

2. จัดประชุมครูก่อนเปิดภาคเรียน

3. การสังเกตการสอนในชั้น

4. การเยี่ยมชมชั้นเรียนอื่น ๆ

5. การสาธิตการสอน

6. การให้คำปรึกษาหารือ เป็นรายบุคคลหรือรายหมู่

7. การจัดประชุมปฏิบัติการ

8. การอบรมครู

9. การจัดสัมมนา

10. การจัดหนังสือที่มีคุณค่าทางวิชาการ

11. ปรับปรุงห้องสมุดให้ทันสมัย และแนะนำครูให้ใช้ห้องสมุด

12. แนะนำให้ครูเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมทางวิชาการต่าง ๆ

13. จัดบริการโสตทัศนศึกษาให้แก่ครูเป็นอย่างดี และสนับสนุนให้ครูใช้

อุปกรณ์เหล่านั้น

14. สนับสนุนให้ครูไปเรียนเพิ่มเติม

ข. การช่วยเหลือครูในค่านิยมส่วนตัว ได้แก่ การดูแลทุกข์สุขของครูในปกครองเป็นกันเอง และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีจนกระทั่งครูสามารถปรับทุกข์สุขได้ ทั้งด้านส่วนตัว ปัญหาในการทำงาน ตลอดจนเข้ากับเพื่อนร่วมงาน

ค. การสร้างขวัญของคณะครูในโรงเรียน ได้แก่

1. ช่วยให้ครูในโรงเรียนมีความรู้เกี่ยวกับวิชาการ ทางการบริหาร และดำเนินการสอนอย่างเพียงพอ
 2. จัดสภาพการทำงานให้ดี สะดวกสบาย เป็นสุข
 3. ช่วยให้ครูมีความอบอุ่น สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมอย่างเป็นสุข ไม่น้อยหน้าคำต่อ
 4. เป็นที่ปรึกษาที่ดีของครูได้ทุกโอกาส
 5. สร้างลักษณะเป็นผู้นำให้กับครู เปิดโอกาสให้ครูได้ทำงานที่ใช้ความคิดริเริ่มของตัวเองให้มาก
 6. พยายามให้ครูรู้สึกว่าตัวเองมีความสำคัญ เป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ เป็นที่ยอมรับของผู้บังคับบัญชา และเพื่อนร่วมงานโดยทั่วไป
 7. ครูใหญ่ควรมีจิตใจกว้างขวาง ยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่าง ๆ ของครู
 8. ช่วยให้ครูมีความสำเร็จในการทำงาน มีความเจริญงอกงาม
 9. ให้ครูมีส่วนร่วมในนโยบาย
 10. ให้ครูมีความรู้สึกนับถือตนเอง ไม่รู้สึกว่าได้รับการหลู่เกียรติหรือเหยียดหยาม หรือรู้สึกอ้อย
 11. การดำเนินงานต่าง ๆ ในโรงเรียนควรเป็นประชาธิปไตย
 12. ครูใหญ่ควรมีความยุติธรรมต่อครูทุกคน
- ง. การประเมินผลการปฏิบัติงานในโรงเรียน ซึ่งอาจทำได้ดังนี้
1. จัดตู้รับฟังความคิดเห็นของครูภายในโรงเรียน

2. จัดให้มีการอภิปรายในปัญหาต่าง ๆ ของโรงเรียน
3. จัดให้มีกล่องรับฟังความคิดเห็นของนักเรียน
4. จัดให้มีการวิจัยเชิงปฏิบัติการต่าง ๆ
5. ช่วยให้การประเมินผลการสอนของตนเอง
6. ช่วยให้การรู้จักประเมินผลการเรียนและความก้าวหน้าของนักเรียน

งานนิเทศการศึกษาของครูผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ

ผู้ช่วยครูใหญ่ หรือผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ หรือผู้ช่วยผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ในโรงเรียน เป็นบุคคลที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง เกี่ยวกับงานวิชาการในโรงเรียน ในฐานะที่งานด้านนิเทศการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของงานวิชาการ ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการในโรงเรียนจึงเป็นผู้หนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในเรื่องนี้ งานนิเทศการศึกษาที่ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการควรทำนั้นมีนักวิชาการได้ให้ความคิดเห็นไว้อาทิ เช่น

สุคใจ เหล่าสุนทร (2520: 7 - 8) ได้กล่าวไว้เกี่ยวกับงานนิเทศการศึกษาที่ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการควรทำไว้ดังนี้ คือ

1. ปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาให้อยู่ในระดับที่ต้องการ และให้สูงขึ้นเรื่อย ๆ
2. ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้เหมาะสมอยู่เสมอ เหมาะกับความสะดวกสบายที่โรงเรียนมี
3. จัดการสอนแต่ละภาคเรียนให้เหมาะสมกับครูที่มีอยู่ การใช้ห้องเรียนวิชาที่เปิดสอน
4. ส่งเสริมให้ความสะดวกในค่านอุปกรณ์การสอน
5. พิจารณาปรับปรุงแก้ไขอุปสรรคในการสอนและการปรับปรุงทางวิชาการ

สาย ภาณุรัตน์ (2520: 78) นักการศึกษาไทยอีกท่านหนึ่งก็ได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับงานนิเทศการศึกษาของผู้ช่วยฝ่ายวิชาการไว้ดังนี้ คือ

1. ช่วยครูให้รู้จักใช้อุปกรณ์การสอนที่มีอยู่
2. ให้คำแนะนำแก่ครูในการจัดชั้นเรียน
3. นำในการใช้เครื่องมือวัดผลการศึกษา

4. แนะนำให้ครูรู้จักวิธีการศึกษาเด็กเป็นรายตัว
5. ศึกษาวิชาการให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

งานนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดหรือสายวิชา.

หัวหน้าหมวดหรือสายวิชาในโรงเรียนเป็นอีกผู้หนึ่ง ซึ่งมีบทบาทสำคัญทางด้านวิชาการ มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรงต่องานวิชาการภายในหมวดวิชา จึงเป็นบุคคลหนึ่งที่มีส่วนรับผิดชอบในงานนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน ด้วยงานนิเทศการศึกษาที่หัวหน้าหมวดหรือสายวิชาจะจัดทำได้มีหลายประการ

ธนู แสงศักดิ์ (2515: 10 - 20) ได้ให้ความเห็นหัวหน้าหมวดวิชาการจะมีงานดังต่อไปนี้

1. การเตรียมการสอนก่อนเปิดภาคเรียน ร่วมจัดตารางสอน กำหนดชั้นเรียน ประชุมครูในสายวิชา
2. นิเทศการสอนแก่ครูในแผนกวิชา วิธีสอน พาคูไปสังเกตการสอน
3. จัดวัสดุอุปกรณ์การสอน ส่งเสริมให้ครูสร้างอุปกรณ์การสอน ให้ความสะดวกแก่ครูในการใช้อุปกรณ์การสอน
4. ประสานงานกับหัวหน้าหมวดวิชาอื่น เพื่อขอความช่วยเหลือด้านวิชาการ
5. การส่งเสริมครูในสายวิชาให้ไปศึกษาต่อ เข้ารับการอบรม
6. ส่งเสริมครูให้เสนอความคิดเห็นในการปรับปรุงการเรียนการสอน

นิตติปริญญาโท แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2517) ได้สรุปงานด้านการนิเทศการศึกษาของหัวหน้าหมวดวิชาไว้ดังนี้ คือ

1. จัดปฐมนิเทศครูใหม่
2. ช่วยดูแลนิสิตนักศึกษาฝึกสอนทั้งในการสอนและการปกครอง
3. แนะนำครูในสายวิชาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ประมวลการสอน หนังสือแบบเรียน
4. จัดหาหนังสืออ่านประกอบ และหนังสืออ้างอิงในสายวิชา
5. นิเทศหรือสาธิตการสอนแก่ครูที่มีปัญหาในด้านการสอน และต้องการความช่วยเหลือ ส่งเสริมให้ครูใช้วิธีสอนแบบใหม่ ๆ และสนับสนุนความคิดริเริ่ม ตลอดทั้งให้

ความคิดเห็นใหม่ ๆ แก่ครูในสายวิชา

6. จัดครูเข้าสอนแทนในกรณีครูขาด
7. ตรวจสอบบันทึกของครูในสายวิชา
8. ประชุมครูในสายวิชาเดือนละครั้งเป็นอย่างน้อย
9. จัดทำเอกสารแนะนำความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อครูในสายวิชา หรือร่วมมือกับบรรณารักษ์ในการจัดหาหนังสือเข้าห้องสมุดให้เหมาะสมกับรายวิชา
10. ร่วมกับครูในสายวิชาจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร
11. ติดต่อวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิในสายวิชาให้มาแนะนำอภิปราย บรรยาย ชี้แจง แก่ครูผู้สอน โดยหัวหน้าสายวิชาเป็นผู้กำหนดหัวเรื่องให้
12. รับฟังความคิดเห็นของหัวหน้าสายวิชาอื่น ๆ
13. มอบหมายและแบ่งงานสอนแต่ละชั้นให้ครูตามความถนัดและความสามารถ.

งานนิเทศการศึกษาของครูผู้สอน

ครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษาในปัจจุบัน นอกจากมีหน้าที่โดยตรงในการสอนนักเรียนแล้ว ยังมีงานด้านการนิเทศการศึกษาที่อยู่ในความรับผิดชอบและถือเป็นหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติอีกด้วย ปัจจุบันครู อาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวนไม่น้อยมีวุฒิสูงขึ้นไป มีความรู้ความสามารถและความชำนาญด้านการสอน เฉพาะสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งโดยเฉพาะ ครูอาจารย์เหล่านี้สามารถเป็นผู้นิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนได้เป็นอย่างดี. ส่วนงานเลขาธิการคุรุสภา ได้กำหนดงานด้านการนิเทศการศึกษาของครู อาจารย์โดยแบ่งความรับผิดชอบตามตำแหน่งทางวิชาการได้ดังนี้

ตำแหน่งอาจารย์ 1 มีหน้าที่และรับผิดชอบในด้านการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนโดยจะต้องเป็นที่ปรึกษา ให้ความรู้ เป็นผู้นำหรือร่วมกิจกรรมของสังคม ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ นิเทศหรือช่วยนิเทศ รวบรวมวิทยาการและประสบการณ์ใหม่ ๆ เพื่อนำมาปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น หรือปฏิบัติงานให้บริการทางการศึกษา หรือส่งเสริมการเรียนการสอน

ตำแหน่งอาจารย์ 2 มีหน้าที่และความรับผิดชอบในด้านการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน โดยจะต้องรับผิดชอบในกระบวนการเรียนการสอน เช่น การจัดทำโครง

การสอน การเตรียมการสอน การวัดผล การประเมินผล เป็นที่ปรึกษาของผู้บริหารหรือหัวหน้าหน่วยงานในด้านการปรับปรุงการเรียนการสอน ฝึกอบรมครูประจำการ ร่วมมือประสานงานกับฝ่ายวิชาการของสถานศึกษาหรือหน่วยงานอื่น ให้บริการแก่สังคมในด้านต่าง ๆ เช่น เป็นที่ปรึกษา ให้ความรู้ เป็นผู้นำหรือร่วมกิจกรรมของสังคม ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์และนิเทศในสาขาวิชาที่รับผิดชอบ รวบรวมวิทยาการและประสบการณ์ใหม่ ๆ และนำมาปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ส่งเสริมการเรียนการสอน

ตำแหน่งอาจารย์ 3 มีหน้าที่และความรับผิดชอบในด้านการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนโดยจะต้องรับผิดชอบในกระบวนการเรียนการสอน เช่น การจัดทำโครงการสอน การเตรียมการสอน การวัดผล การประเมินผล การให้คำแนะนำและแนะแนวการศึกษาให้คำปรึกษาแก่ครูอาจารย์ในสาขาวิชาที่รับผิดชอบ เป็นที่ปรึกษาของผู้บริหารหรือหัวหน้าหน่วยงานในด้านการเรียนการสอน ฝึกอบรมครูประจำการ เป็นที่ปรึกษาให้ความรู้ เป็นผู้นำหรือร่วมกิจกรรมของสังคม ศึกษา ค้นคว้า วิจัย วิเคราะห์ และนิเทศในสาขาวิชาที่รับผิดชอบ รวบรวมวิทยาการและประสบการณ์ใหม่ ๆ หรือเรียบเรียงตำรา ออกเผยแพร่ และปรับปรุงการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และส่งเสริมการเรียนการสอน เช่น วางแผนควบคุมดูแล การจัดหาผลิตและบำรุงรักษา สื่อทัศนูปกรณ์ทางการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา 2522: 17-22)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้มีผู้ทำการวิจัยที่แตกต่างกัน เช่น

กาญจนา จงรักษ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทของผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการในโรงเรียนรัฐบาลระดับมัธยมศึกษาสายสามัญในจังหวัดพระนคร ธนบุรี" ผลการวิจัยที่เกี่ยวกับการนิเทศการศึกษา สรุปได้ว่า ต้องการให้ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการให้ความช่วยเหลือในด้านการนิเทศการสอน ดังนี้

1. นิเทศการสอนวิชาที่มีความหนัก
2. ส่งเสริม สนับสนุนในการเชิญศึกษานิเทศก์หรือผู้ชำนาญการสอนอื่น ๆ มานิเทศการสอนให้กับครูอาจารย์ตามสายวิชาอย่างน้อย เหมลละครั้ง

3. ส่งเสริม และสนับสนุนให้ครูไปอบรม ให้มีความรู้ทันสมัยอยู่เสมอ
4. ส่งเสริมให้ครูอาจารย์ผู้ชำนาญการสอนในโรงเรียน ช่วยนิเทศกันเอง เพื่อปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น (กาญจนา จงรักษ์ 2512: 111-113)

ชูจิต อาศัณฺณู ได้ทำการวิจัยเรื่อง "บทบาทของหัวหน้าหมวดวิชาในโรงเรียนมัธยมศึกษาที่ใช้หลักสูตรแบบกว้าง" ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการนิเทศการศึกษา สรุปได้ว่างานที่หัวหน้าหมวดวิชามีการปฏิบัติน้อย ได้แก่ การสาธิตการสอน การจัดหาผู้เชี่ยวชาญมาสาธิตการสอน การจัดให้ครูมีโอกาสสังเกตการสอนในห้องเรียน (ชูจิต อาศัณฺณู 2518: 98)

อุทัย สร้อยสุข ได้ทำการวิจัยเรื่อง "หน้าที่ค้ำการศึกษาของอาจารย์ใหญ่โรงเรียนมัธยมศึกษา" ผลการวิจัยสรุปว่างานนิเทศการศึกษาที่อาจารย์ใหญ่มากไม่เคยปฏิบัติ ได้แก่ การจัดให้มีการสัมมนาครูเกี่ยวกับวิธีสอน โดยร่วมกับอาจารย์ใหญ่ในโรงเรียนใกล้เคียง การจัดครูไปเยี่ยมโรงเรียนอื่น การจัดให้มีการสาธิตการสอนชั้นในโรงเรียน การจัดให้มีการวิเคราะห์และประเมินค่าแบบเรียนที่ใช้อยู่ในโรงเรียน การหาข้อมูลจากผู้ปกครองและบุคลากรในท้องถิ่น เกี่ยวกับเนื้อหาที่นำมาสอนเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงหลักสูตร การจัดให้มีคณะกรรมการดำเนินการศึกษาวิจัยค้ำการศึกษา การสอนและการบริหาร การจัดให้มีแบบสอบถามเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของครูเป็นรายภาคเรียน การจัดให้มีธนาคารข้อสอบชั้นในโรงเรียน (อุทัย สร้อยสุข 2520: 225-226)

◁ กฤษณี น้ำเพชร ได้ทำการวิจัยเรื่อง "วิธีปฏิบัติในการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนมัธยมศึกษา" ผลการวิจัยสรุปได้ว่า การปฏิบัติในค้ำกระบวนการในการจัดการนิเทศภายในผู้บริหารและครูมีความเห็นสอดคล้องกันว่า มีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อยเกือบทุกค้ำ (กฤษณี น้ำเพชร 2521: ฉ)

◁ เสาวภา เขาวาน์ชลากร ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนมัธยมส่วนกลาง สังกัดกองการมัธยมศึกษา" โดยศึกษาความค้ำเห็นของผู้บริหารและครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลาง เกี่ยวกับงานนิเทศการศึกษาที่ควรจัดขึ้นภายในโรงเรียนพบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันและอยู่ในระดับเห็นด้วย และพบว่าปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในการจัดการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนเนื่องมาจาก การขาดเงินงบประมาณ ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญ ครูส่วนใหญ่ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์

และเป้าหมายของกรณีพิเศษอย่างแท้จริง ตลอดจนไม่คร่ำครึในทิวทัศน์พิเศษภายใน (เสาวภา
เชาวนชลากร 2525: 274-277)

จากงานวิจัยที่เสนอมานี้ พอสรุปได้ว่า งานด้านกรณีพิเศษการศึกษาภายใน
โรงเรียนมัธยมศึกษา มีการปฏิบัติอยู่ในเกณฑ์น้อยมาก ทั้ง ๆ ที่กรณีพิเศษการศึกษาเป็น
กระบวนการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะช่วยปรับปรุง พัฒนาและเพิ่มประสิทธิภาพ
การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนให้มีคุณภาพ ทั้งนี้อาจจะมีสาเหตุมาจากความไม่รู้
ไม่เข้าใจในเรื่องของกรณีพิเศษภายในโรงเรียนโดยแท้จริงของบุคลากรภายในโรงเรียน
ทำให้ขาดการวางแผนงานด้านกรณีพิเศษภายในโรงเรียน จึงทำให้การทำงานไม่เป็นระบบ
และขาดความต่อเนื่อง ฉะนั้นจึงสมควรที่จะส่งเสริมให้ผู้บริหารและครูในโรงเรียนเห็น
ความสำคัญ และความจำเป็นที่จะต้องจัดให้มีกรณีพิเศษภายในโรงเรียนขึ้น เพื่อช่วยให้
การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้
มีคุณภาพ ซึ่งเป็นกำลังคนในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย